

Qismet Yunusoglu
Bakı Dövlət Universitetinin
müəllimi

XXVII yazı

Xəzər dənizi, Pirsaatçay (Pir Seyid)-Qozluçay (Cəngiçay) hövzələri-

nin qovuşan hissəsini tutan Qobustan bölgəsinin ölkəmizin digər təbii-coğrafi ərazilərindən fərqli olaraq zəngin dini-irfani, tarixi-maddi irsi həm də ilahi mistik dünyagörüşünün Kiçikdaş yataqları, Qayıblar-Şayıblar dağları, Pir Hüseyn Xanəgahı, Şeyx Eyyub və Sofu Həmid məqamgahları... qaynaqladığı heç şübhəsizdir, dünyəvi reallıqdır. Dini-sakral, mənəvi-ruhani və mistik-ilahi dünyagörüşünün kök saldığı Qobustan bölgəsinin müqəddəsliyi hər daşında, qayasında, dağında, dərəsində, qobusunda... yulğun-yovşan ətrindədir, Qobustan qayalarının yaşındadır, torpağının bərəkətində, insanların inancında-imanındadır.

Ümumiyyətlə, Qobustan bölgəsinin ilahi-Mistik dünyədkinin pozulmaz nizamı (bu coğrafi məkan müqəddəs ocaqlar-ruhani ibadət gahlarla zəngindir) - düzəni coğrafi məkan kimi Babadağ zirvəsindən (3632 m, Pirsaatçay çayının mənbəyindən) başlayaraq Xəzər dənizi sahillərində (bu çayın mənsəbinədək) geniş yovşanlı-gengici düzləri, yaylaları, qobuları... tutyalamışdır.

Qobustanın cənubi-şərqdə qovuşduğu Şirvan düzündə yerləşən, Salyan nahiyəsi daxilindəki Xıdır-Zinde məqamgahının səcərə dəngəsi sayılan Xıdırı kəndinin (Aran Qarabağın Ağdam nahiyəsində də eyni etimoloji kökə malik Xıdırli kəndi mövcuddur) təbii-coğrafi yarımşəhəra landsaft (tərəkəmə elatının bərəkətli yataqları-banistan həndəveri) yaranışın, müqəddəsliyin, ilkinliyin ruhsal-duygusal məkanın qorunub saxlanması-mistik-dini bir qurşaqdır, ətrafı ziyarətgahlarla, ibadət ocaqları, qədim, bərəkətli, hala yurd yerləri-ocaqları və ruhları oyaq qaldığı qəbiristanlıqlarla ("Bəndovan piri", "Pir Saab", "Pir Əsgəran", "Həcər Ana ocağı", "Yulğunlu piri", "Yeddi ocaq", "Pir Murad", "Bağdadı

baba" ("Quşxana") qəbiristanlığı... əhatələnib.

Qobustanın irfani müqəddəsliyinin nəmərham təsirlərdən qorunması bir neçə tarixi olayın təmsalında görünür-bu yerlərdə düşmən niyyəti ilə gələnlər Böyük Haqqın-İlahi Ruhun qəzəbinə tuş gəlir-1806-cı il fevralın 6-da Xəzər dənizinin sahilindəki Qala divarlarının önündə işğalçı çar Rusiyasının Qafqazdakı qoşunlarının komandanı, general P.D.Sisianovun (1754-1806) Bakı xanı Mirzə Məhəmməd xan Dərgahqulu xan oğlunun (1774-

Əbdürrəhim oğlu Abdullayev (1956-2015) və Hacı Böyükağa Məhəmmədəli oğlu Gülləliyev (1953) tərəfindən yenidən təmir edilmişdir.

Dini-dünyəvi təlimləri ilə Haqq yolunu nurlandıran (imani ilə gücləndirən), 25 il ərzində İran və İraqda dövrün görkəmli din xadimlərindən ustad dərsi və mükəmməl təhsil alan Şeyx Mütəllim ağa bu məscidin mədrəsəsinə rəhbərli etmiş, 1937-ci ildə işə güllənməmişdir, 68 yaşında. Şeyx Mütəllim Hafizi-Quran idi, dini və dünyəvi elmlərdən

dakı hamama-qəbirqazanlar üçün (bu bərədə İbrahim Qədir oğlu (1934-2012) danışıb).

Yuxarı Güzdək kəndinin sakral ocaqlarından biri də yaxınlıqdakı (kənddən 1 km aralı, şimala tərəf) "Qırxqız piri"dir. Təbriz şəhərindən Xəzər dənizinin şimal sahillərinə və Volqaboyu əraziləruzanan qədim karvan yolu üstündə olub bu ziyarət yeri, həm də ibadət gah olub, eləcə də tərəkəmə-elat yolunun (Quba nahiyəsinin Qonaqkənd, Dərk kənləri samsannadək- "Şələmərz yayalqları"na kimi) üstündə də bu məkan.

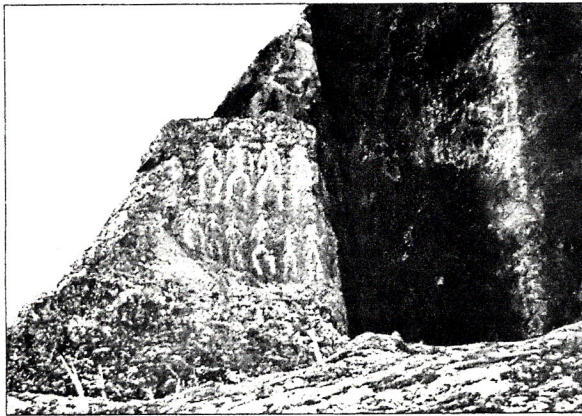
lardan biri də iman və haqq yiyəsiMəlik Əziz oğlunun (1883-1937) və Xədicə Səməd qızının (1898-1961) ocağında da dünyaya gəlib-mistik ruhun daşıyıcısı Sona Məlik qızı (1906-1991) idi.

Ona İlahi yolun müridi olmaq haqqı yuxuda gördüyü Bibi Heybət məscidində 3 gün qaranlıq otaqda tək-tənha qaldıqdan sonra nazil olmuş, ayıldıqdan sonra "Məkkəyə gedib ziyarət etdiyini, Peyğəmbər nəzərində olduğunu" bildirmişdir.

Mələklərlə danışdığıni sonra

Qədim Qobustanın İlahi ruhsal-mistik irsi...

"Azərbaycanın sakral coğrafiyası" silsiləsindən

1845) qardaşı oğlu Aslan bəy tərəfindən öldürülməsi ilahi hökmə bağlı olmuşdur və yaxud, 1918-ci ilin sentyabr ayında mənfur həydaşnak və rus-bolşevik birləşmiş silahlı qüvvələrinə qarşı qələbə ilə nəticələnən Azərbaycan Milli Ordusu və Osmanlı Türkiyəsinin 5-ci Qafqaz İslam Ordusu Qazilərinin Bakı şəhərinin Şeyxlər yüksəkliyindən-Bibi Heybət tirsindən başlanılan hücumu məhz Mistik-ilahi qüvvənin, gücün hökmü-nəticəsi deyildimi, bu qüvvə Haqq yoluna işıq saçır, qəlbərə Nur səpir, İgidlərə qüvvət-güc verir...

Babadağın zikr dolu havası və Xəzər dənizinin təlatümlü ruhani mehri Qobustanda Ruhlarnınlkinliyinə, diriliyinə, saflığına... hopyubmistik müqəddəsliklə, Haqq dərgahının ilahi sevgisi ilə - o cümlədən, Abşeron nahiyəsinin Yuxarı Güzdək kəndi də ilkinliyindən İlahi Haqq tapınmış, İrfani-Təsəffüv təliminin iz (irs) saldıdığı məkana çevrilmişdir.

Kəndin şimal hissəsində, Qocalılar məhəlləsindəkiRəsulullah məscidinin 250-300 il yaşı var. Bir mərtəbəli ibadət otağı (eni və uzunluğu-8 m x 10 m), mərasim otağı (5 m x 20 m), bir minaresi (10 m boyda) və həyəti 2015-2016-cı illərdəHacı İnkilab

dərs deyib, əski nüsxəli dini kitablarından ibarət kitabxanası olub (deyilənə görə həmin kitabların keylisini oğlu Mirzə Əhməd (1911-1966) 1960-cı illərin əvvəllərində ərəb və fars dillərinin kamill bilicisi, Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) müəllimi Əli Fəhmiyə (1919-1975) vermişdir), kənd məscidi təmir edilərkən divarlardan yun və ipək parçaları bükülmüş 17-18 kitab tapılıb. Şeyxin geologiya-mineralogiya elmindən bilgisinin nəticəsi olub ki, kənd camaatının su ilə təminatı üçün ətrafda bir neçə yerdə quyu qazdırıb, onlardan biri (Lökbatan qəsbəsi səmtində, cənub tərəf 2 km aralıda) "Axund, bulaq" adlanır, ordan indi də su çıxır, axıb gedir "Dərə ağılı" deyilən yere, ora qədim tərəkə obasının yeri olub...

Abşeron yarımadasında yeganə bulaq çıxan yer oradır (qalan yerlərdə quyu qazılır), eləcə də üzə çıxan bulaqın bir yerində su şirin, bir yerində şor, bir tərəfdə isti, bir tərəfdə soyuqdur...

Rəsulullah məscidinə bitişik "İmamalı çalası"nda100-120 il əvvəl göl olub, orada dəvə batmış və həmin göldən 1-1,5 km məsafədə qayanı parçalayıb nov çəkiblər qəbiristanlığın yaxınlığın-

Revayətə görə, orada sığınacaq tapan bakirə qızların duası müqabilində yarılan dağa sığınan gözəllərin göz yaşlarından bulaq yaranıb, onun suyundan ehsan kimi evlərə paylanan xəmirəşi bişirərdilər kəndin ağbircəkləri-Züleyxa Əsgər qızı (1918-1975), Bibixanım Qənbər qızı (1881-1956), Güllüstan Zal qızı (1897-1972), Maral Ağabala qızı (1909-1994)...

Kəndin qədimliyi, dini-irfani təlim gücünün ruhsallığı quzey girişində salınmış əski qəbiristanlıqda da: ünvan tapıb, "Əmanət qəbirələr", nəbatli naxışlı sənduqələr, daş təqvimlər, cənub-qərbə 4-5 km aralıdakı "Qızıl qaya"da tapılmış XVI-XVII əsrə aid küp qəbrələr-dəfinələr təmsalında, tərəkəmələrin dəstəməz aldıkları çəppalar olan yerlərdə(həyvan ayağı dəymən hissədə) də ("Qum", "Böyük Daş", "Kiçik Daş", "Uzundərə" otlu qayalarında, "Böyük Daş" yatağında Əbdürrəhim Məhərrəm oğlunun (1901-1969) çəppası hələ də qalır, onu kənd sakini Qasım Heydər oğlu(1935-2012) tanıdım 2001-ci ildə)...

İman-irfan sahibi olduğuna görə Əbdürrəhim Məhərrəm oğlu 1947-1948-ci illərdə Uzaq Şərqdə sürgünə göndərilib.

"Qızıl qaya"dan kəsilmis dəş (yüngül olduğu üçün seliqli yonulmuş) tabutlarda əhd və vəsiyyəet edənleri Məke və Mədinə, Kərbəla şəhərlərinə (ona görə də həmin yerlərin bir çox lükülləri məhz "Qızıl qaya" daşındadır) aparıb orada dəfn edilmiş.

Şərq tərəfdə, evlərdən 100 m aralıdakı "Yağış piri"ndə imanlı inancılı kəslərin duaları qəbul olundu, yağış həsrətlərinə son qoyulardı-ziyərdədən qayıdan Maral Ağabala qızı "Çoban aş" bişirib paylayandan sonra.

Dini-sakral dünyəgörüşünün dünyədkinin irfani həddi zənginliyi bu kəndin bir çox ruhani varlıq yiyələrinə nəşib olub. On-

bildirərdi, onun ələmində, irfani dünyədkində hər kəsin öz adı vardı (sol çiyinə qonan mələyin adı Zeynəb idi). Onunla əvvəlcə öz dillərində, sonra doğma dillimizdə danışırdı, "mən bu dili oxumamışam, bu dili və Quranı mənə oxudublar", deyərdi. El arasında ona "Bacı" deyərdilər, indi də ən çox iclənəndir.

-Bacının goru haqqıdır. ...1970-ci illərdə kənddə Heydər Canbaxış oğlu (1927-2014) "mədə xərcəngi" xəstəliyinə tutulur, həkimlər tərəfindən evinə göndərilir ki, son günlərdir... Sona Məlik qızı Allah-Təalanın dərgahına üz tutdu, dualımüalicələri ilə onu sağaltdı, dünyaya qayıtdı, ona aile çox qurmağı, 5 oğul, 1 qız atası olmağı nəşib etdi.

Qardaşı Hüseynbala (1936-1954) kənddə yaşayırdı, sələmə olur, aparılır Puta kəndindəki xəstəxanaya, orda öldüyünü deyiblər, gətirib dəfn edirlər. Hüzr məclisində Bacı hüşunu itirir, ona əyan olur ki, qardaşını diri-dir basdırıblar...

1979-cu ilin sentyabr ayında qardaşı qızı Rəfiqə Hacıbala qızının nişan mərasimində mələklər ona "gözyadınlığı" verdilər, hüşunu itirdi, bayıldı, mələklər Bacıya "Cumik" deyirdilər...

I Qarabağ müharibəsi başlayandan ərəfədə Sona Məlik qızı demişdir ki, sonda biz qalib gələcəyik, amma bu uzun müddətdən sonra olacaq...

Hər il mayın 2-si Bacının anım gününü keçirilir, ellikcə qəbri ziyarət edilir, məqbərəsində namaz qılınır, qurbanlar kəsilir.

Ruhu şad, İlahi məqamı mübərəklə olsun...

(Yazının hazırlanmasında həm də Abşeron rayonu, Yuxarı Güzdək kənd sakinləri Qaşəm Əbdürrəhman oğlu Məhərrəmovun (1952), Mələk Hacıbala oğlunu (1952) və Məlik Hacıbala qızını Əzimovun (1964) məlumatlarından istifadə olunmuşdur.)